Dr hab. Bernadetta Darska, prof. UWM Olsztyn, dn. 29 sierpnia 2023 r.

Zakład Badań Mediów

Instytut Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej UWM

Opinia promotorki nt. rozprawy doktorskiej mgr Hanny Łozowskiej
„Reportaż polski wobec nowej rzeczywistości na rynku pracy po 1989 roku.
Ludzie, problemy, wyzwania”:

Rozprawa doktorska mgr Hanny Łozowskiej jest efektem specyficznego i twórczego z punktu widzenia nauki mariażu, a mianowicie stanowi połączenie zainteresowań badawczych reportażem polskim po 1989 roku, ale i wiedzy wychodzącej poza lekturę i analizę publikacji gatunkowych. Doktorantka ukończyła bowiem Polską Szkołę Reportażu funkcjonującą przy Instytucie Reportażu, w trakcie której poznawała od wewnątrz środowisko reporterów, pracowała nad swoimi pomysłami i tekstami, odkrywała wielość możliwych języków dla opowiedzenia faktów. Mgr Łozowska jest także aktywną uczestniczką życia literackiego toczącego się i organizowanego wokół gatunku. Organizuje i prowadzi spotkania autorskie i dyskusje z reporterkami i reporterami. Wspominam o tej aktywności nie bez powodu, bowiem powstała rozprawa doktorska w pewnym sensie funkcjonuje na styku tego, co stanowi problem badawczy, ważny przedmiot analizy, motyw powracający w polskiej literaturze faktu, oraz tego, co odsyła nas do realnych dylematów, trudności, zmagań związanych z przemianami na rynku pracy po 1989 roku. Autorce przedłożonej do oceny pracy w wielu momentach udaje się ten styk uchwycić i w nieopozycyjny, a nawet spójny sposób, przedstawić.

Fakt ten wydaje się dość istotny, ponieważ pokazuje, że przyglądanie się najnowszemu reportażowi polskiemu to nie tylko zrekonstruowanie dyskusji na wybrany przez Autorkę temat, nie tylko pokazanie, jak różne mogą być odsłony interesującego doktorantkę problemu, ale też, a może przede wszystkim, ważny w sensie społecznym, kulturowym, osobistym i przedmiotowym akt zastanowienia się, jak zachodzące wokół nas zmiany systemowe wpływają na codzienne życie oraz organizację tego wszystkiego, co z pracą się wiąże. Praca

postawiona w centrum rozważań okazuje się stałym punktem odniesienia, bo dzięki niej możemy mówić o satysfakcji bądź jej braku, o rozwoju lub poczuciu straty czasu, o zarobkach pozwalających na godne życie lub o finansach, które nie pozwalają na przeżycie bez myślenia o tym, czy starczy pieniędzy na następny dzień, o byciu częścią grupy społecznej posiadającej przywileje lub skazanej na wykluczenie, o pracy cenionej w odbiorze otoczenia lub kojarzącej się w sposób niekorzystny i traktowanej w pogardliwy sposób. Rejestr zagadnień mógłby być, co oczywiste, jeszcze dłuższy, ale najważniejsze w tym kontekście jest to, że wspomniane różne i nieoczywiste konteksty zostają przez mgr Hannę Łozowską przywołane. Często jest przywołanie na zasadzie krótkiego przykładu, wyliczenia, wskazania, ale właśnie taki sposób opisu, nazwijmy go pretekstowym, pokazuje dobre zorientowanie się w temacie i umiejętność przywoływania takich tekstów, które dobrze obrazują portretowany akurat w danym fragmencie problem.

Warto również docenić to, że doktorantka postanowiła się zająć tematem dotychczas dokładnie nieopisanym oraz że podjęła udaną, jak sądzę, próbę wskazania momentów zwrotnych związanych z tym, co na rynku pracy się działo i co reporterzy czujnie starali się uchwycić i pokazać w swoich tekstach. Istotną kwestią jest również właściwe położenie akcentów. Dla mgr Łozowskiej najważniejszy w analizowanych tekstach jest człowiek i jego doświadczenia. Jednocześnie w pierwszym rozdziale stanowiącym teoretyczne rozważania na temat gatunku zwraca uwagę na humanistyczny aspekty pracy reporterek i reporterów. Nie zapomina również o pozycji zajmowanej przez autorów tekstów. Widzi więc ważną zależność humanistycznego wpływu, humanistycznej pomocy, wreszcie humanistycznego dialogu między bohaterem a reporterem. Kwestia ta wydaje się ważna chociażby z tego powodu, że niejednokrotnie to, czego dowiadujemy się z reportażu, uzupełnione jest o osobistą perspektywę autora, który pozostaje świadkiem, uczestnikiem lub ważnym pośrednikiem w przekazywaniu wydarzeń.

Punktem wyjścia jest okres tuż po transformacji ustrojowej roku 1989 sportretowany w pierwszych książkach reporterów dzisiaj należących do średniego pokolenia. Teksty najpierw były publikowane w prasie, potem po kilku latach zostały zebrane w tomy, które często stanowiły debiutanckie książki reporterskie. Ten opóźniony nieco sygnał wysłany w postaci wieloobrazowego przekazu składającego się na publikację zwartą pozwala również na zwrócenie uwagi na znaczącą zmianę dotyczącą praktyki wydawania. Współcześni debiutanci raczej nie oferują czytelnikom zbiorów tekstów wcześniej opublikowanych, ale od początku

pracują nad projektem reportażu książkowego. Następnie doktorantka przygląda się pracy na emigracji, słusznie uznając, że ekonomiczne uzasadnienie wyjazdu to ważny głos uzupełniający narrację o pracy w Polsce po 1989 roku. Wyjazd z kraju zamienia się więc pośrednio w świadectwo tego, czego nie ma lub czego brakuje na miejscu, trzeba więc tego niezbędnego szukać gdzie indziej. Co z tego „gdzie indziej" wynika, jest z pewnością ważnym pytaniem. Mgr Hanna Łozowska zwraca również uwagę na wynikające z podejmowania danej pracy wykluczenie, stygmatyzowanie lub uprzedmiotowienie. To także istotne aspekty powiązane w dużej mierze z postulatem godnej płacy oraz uznania nie tyle konkurencyjności czy elitarności zawodów, co raczej potrzeby dostrzeżenia ich kompatybilności i wzajemnego uzupełniania się. Autorka nie traci także z oczu różnego rodzaju uwikłań związanych z instytucjami o charakterze ideologicznym, jak np. Kościół katolicki, czy z systemowymi zobowiązaniami państwa w stosunku do obywateli. W efekcie otrzymujemy opowieść odsłaniającą wielość różnych wątków dotyczących pracy i obecnych we współczesnych reportażach. Pokazane nam zostaje także reagowanie na to, co tu i teraz, a także mierzenie się z bardzo aktualnymi zagadnieniami, jak chociażby kwestia prekariatu czy praca kobiet.

Mgr Hanna Łozowska wykazuje się w swojej rozprawie doktorskiej dojrzałością badawczą, odpowiednimi kompetencjami, wiedzą, umiejętnością konstruowania opowieści, co w przypadku refleksji humanistycznej jest szczególnie ważne. W związku z tym jako promotorka powstałej pracy opiniuję ją pozytywnie i przedkładam do dalszego procedowania oraz recenzji.

Dr hab. Bernadetta Darska, prof. UWM